Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research
Vol. 13, No. 2, Summer 2023, 27-48
DOI: 10.21859/priw-130202

Designing a professional ethics training model for the Representatives of the Islamic consultative parliament

Hamidreza Mashhadiabasi[1] Ahmad Bakhshayeshi ardestani[2]
Hosein Aboalfazlikarizi[3]

Date of Received: 2022/05/02 **Date of Acceptance**:2023/06/22

Abstract

Since the representation of the Islamic Council has a very important place in the structure of the government of the Islamic Republic of Iran and there are high sensitivities on the actions and behavior of the members of the parliament, and every year there are many positive and negative reflections of the behavior and performance of the members of the parliament. Some of these behaviors are unprofessional and due to ignorance, some are unprincipled and accompanied by violence and are far from dignity and morality. to be used as an excuse by the enemies of the revolution, this research, which is practical in terms of its purpose, in order to develop and improve the level of performance and professional behavior of important political figures such as parliamentarians, with the aim of identifying and determining the components of the education model Professional ethics and presentation of a practical model for training the representatives of the Islamic Council, in a combined method (mixed method) of the exploratory type (qualitative-quantitative) and was carried out using the opinions and views of 30 representatives of the course. different members of the Islamic Council and 15 experts and experts

1. PhD student, Department of Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran. hamidreza_ma90@yahoo.com

2. Professor, Department of Political Science, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (responsible Author), ahmadbakhshi0912@gmail.com

3. Assistant Professor, Department of Political Science, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran. hosainabolfazly47@yahoo.com

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

in the field of professional ethics education model design, through semi-structured interviews, tried to discover and categorize 108 components of the professional ethics of the representation of the Islamic Council in 10 fields and finally, while surveying 165 members of the Islamic Council in the form of a questionnaire to confirm the components and dimensions obtained, a model was designed to teach these components to the members of the parliament.

Keywords: professional ethics, parliament representative, Islamic consultative Parliament, model.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی – پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال سیزدهم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۲، صص ۴۸ – ۲۷

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۳۰۲۰۲

طراحی مدل ارتقای کارآمدی نمایندگان مجلس شورای اسلامی

حمیدرضا مشهدی عباسی[۱]
احمد بخشایش اردستانی[۲]
حسین ابوالفضلی کریزی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۵

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی –پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

چکیده

از آنجایی که نمایندگی مجلس شورای اسلامی از جایگاه بسیار مهمی در ساختار حکومت جمهوری اسلامی ایران برخوردار بوده و حساسیت‌های بالایی بر کنش و رفتار نمایندگان مجلس وجود دارد و هرساله بازتابهای مثبت و منفی متعددی از رفتار و عملکرد نمایندگان مجلس مشاهده می‌گردد که برخی از این رفتارها، غیرحرفه‌ای و ناشی از ناآگاهی، برخی غیراصولی و همراه خشونت و به‌دور از شأنیت و اخلاقیت بوده که استمرار و تکرار این رفتارها ازیک‌سو، می‌تواند موجب تضعیف جایگاه مجلس در میان آحاد ملت و از سوی دیگر، افتادن بهانه به دست دشمنان انقلاب گردد، این پژوهش که از لحاظ هدف، کاربردی میباشد، به منظور توسعه و ارتقای سطح کارآمدی و رفتار حرفه‌ای شخصیتهای سیاسی مهمی چون نمایندگان مجلس، با هدف شناخت و تعیین مؤلفه‌های مدل ارتقای کارآمدی و ارائه‌ی الگوی عملی جهت آموزش به نمایندگان مجلس شورای اسلامی، به روش ترکیبی (روش آمیخته) از نوع اکتشافی (کیفی-کمّی) و به انجام رسیده و با استفاده از نظرات و دیدگاه‌های ۳۰ تن از نمایندگان دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی و ۱۵ تن از صاحبنظران و متخصصان در زمینه طراحی مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای، از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، اقدام به کشف و دسته‌بندی ۱۰۸ مولفه‌ی کارآمدی به عنوان اخلاق حرفه‌ای در انجام تکالیف نمایندگی مجلس شورای اسلامی در ۱۰ بُعد کرده و در نهایت، ضمن نظرسنجی از تعداد ۱۶۵ تن از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در قالب پرسشنامه در جهت تایید مولفه‌ها و ابعاد به‌دست آمده، مدلی به منظور آموزش این مولفه‌ها به نمایندگان مجلس طراحی گردید.

واژه‌های کلیدی: اخلاق حرفه‌ای، نماینده‌ی مجلس، مجلس شورای اسلامی، مدل

۱. دانشجوی دکتری گروه علوم سیاسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران hamidreza_ma90@yahoo.com
۲. استاد گروه علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران(نویسنده مسئول) ahmadbakhshi0912@gmail.com
۳. استادیار گروه علوم سیاسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران hosainabolfazly47@yahoo.com
Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

۱. مقدمه

حکومت جمهوری اسلامی ایران بر اساس اصل ۵۷ قانون اساسی، متشکل از سه قوه‌ی مجریه (دولت)، مقننه (مجلس شورای اسلامی) و قضاییه است که در این میان، بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، مجلس شورای اسلامی را در رأس امور و نمایندگان آن را عصاره‌ی فضایل ملت خوانده‌اند. همچنین در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که نزدیک به ۶۰ اصل (حدود یک سوم) آن به مسایل مجلس شورای اسلامی مربوط است، اهمیت این نهاد در دو کارکرد قانون‌گذاری و تفسیر قوانین عادی و همچنین صلاحیت‌های نظارتی آن نمایانده شده است.

مجلس شورای اسلامی متشکل از ۲۸۵ شخصیت سیاسی است که هر کدام به نمایندگی از سوی مردم ایران، متولی انجام این دو وظیفه‌ی قانونی هستند و در این مسیر، «اخلاق» نقش بسیار مهمی به عهده دارد؛ تا بدانجا که به باور امام خمینی (ره) «مجلسی که اساس یک کشور است باید محلی برای بحث و ساختن اخلاق جامعه باشد» (صحیفه نور، ج ۱۸: ۵۹). این بدان معناست که مجلس شورای اسلامی، نه تنها باید بر مدار اخلاق باشد، بلکه یکی از وظایف آن، ساختن اخلاق جامعه نیز می‌باشد.

مطابق با اصل ۷۱ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند؛ فلذا، این مجلس دارای صلاحیتی عام در امر قانون‌گذاری بوده و ایفای این وظیفه نوعی نظارت حقوقی نسبت به حوزه اجرایی و سایر امور کشور می‌باشد. کارشناسی در خصوص طرح‌ها و لوایح توسط نمایندگان و جمع آوری اطلاعات لازم و تحلیل آنها توسط اشخاص کافی نیست و مجلس خود باید برای اعِمال چنین نظارت گسترده‌ای، آمادگی لازم را داشته باشد تا نیازها را بررسی و بر اساس آنها به تجزیه و تحلیل طرح‌ها و لوایح بپردازد (داوری و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۱۶). به عبارتی دیگر، یک نماینده باید در کار خود، حرفه‌ای باشد و بتواند از عهده‌ی وظایف قانونی شغل خود بخوبی برآمده و کارآمد باشد.

یکی از مباحث بسیار مهم و بحث‌برانگیز در اندیشه سیاسی، بحث کارآمدی سیاسی است. این بحث ازآنجاکه در مورد جنبه‌های عینی و عملی موفقیت یک نظام در تحقق اهداف و برنامه‌هایش و رسیدگی به وضعیت مادی و معنوی مردم می‌باشد، اهمیت فراوانی پیدا کرده است (ابوطالبی، ۱۳۸۶).

کارآمدی گرچه مفهومی نوین است لیکن می‌توان اشاراتی به این مفهوم را در آموزه‌های اسلام سیاسی، از جمله فرامین حضرت امیرالمومنین (ع) مشاهده کرد. آن حضرت در نامه به مالک اشتر، داشتن کارآیی را از مختصات و شرایط وزیران لایق برمی‌شمارد: «و انت واجدٌ منهم خیر الغلف مِمَّن له مثل آرائهم

فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

و نفاذهم». در این فرمایش حضرت امیر (ع) «نفاذ» به معنای کارآ به کار رفته است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۶: ۱۴). بنابراین، می‌توان اذعان داشت که کارایی، همواره از مفاهیم مورد توجه در آموزه‌های سیاسی اسلام بوده است و نمایندگان مجلس شورای اسلامی نیز به عنوان بخش بسیار مهم نظام جمهوری اسلامی ایران، باید از این ویژگی و شاخصه‌ی مهم، برخوردار باشند.

با توجه به اهمیت و حساسیت جایگاه شغلی، کارآمدی و اخلاق حرفه‌ای آنان، بسیار مورد توجه افکار عمومی و نیز رسانه‌ها قرار داشته و ضرورت دارد که قواعد رفتاری مدونی برای نمایندگان مجلس شورای اسلامی طراحی گردد تا بر اساس آن، ضمن پیش‌گیری از ارتکاب تخلف، بتوان به کشف و مجازات نمایندگان ناکارآمد و متخلفان احتمالی کمک کرد. در واقع، این قواعد رفتاری، استانداردهای رفتاری هستند که «در پاسخ به رسوایی‌های سیاسی نمایندگان در هنگام تعارض منافع یا سوءاستفاده از قدرت، شکل گرفته و اتخاذ آنها، ریشه در نگرانی‌های مربوط به سلب اعتماد عمومی از پارلمان، عدم توجه به منافع عمومی، تزلزل و تشویش در نظام صلاحیت‌های حرفه‌ای نمایندگی و نقض حقوق شهروندان درنتیجه‌ی سوءرفتار نمایندگان دارد» (رضایی و جوکار، ۱۳۸۸: ۱۲۹).

از سوی دیگر، نمایندگان مجلس شورای اسلامی پیگیر مطالبات مردم در عرصه‌های گوناگون بوده و در این عرصه، فراز و نشیب‌ها و چالش‌های متعدد فکری، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... وجود دارد که می‌تواند مانع انجام صحیح وظایف یک نماینده‌ی مجلس شده، فلذا پیش از هر چیز لازم است که نمایندگان مجلس، نحوه‌ی مقابله با این چالش‌ها را به منظور پاسخگویی در برابر مطالبه‌گری مردمی، آموزش دیده و در این حوزه متخصص و کارآمد باشد.

همچنین باید اذعان داشت که تلاش نامزدهای انتخابات مجلس شورای اسلامی برای رقابت و پیروزی در این رقابت‌ها، همراه با وعده‌های تبلیغاتی که در واقع از دید مردم، نمایش اهداف یک نامزد برای نمایندگی مردم است (بخشایش اردستانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۲)، موجب افزایش حساسیت مردم به رفتار نمایندگان مجلس شده، لیکن هرساله بازتاب‌های مثبت و منفی متعددی از رفتار و عملکرد نمایندگان مجلس مشاهده می‌گردد که برخی رفتارها واکنشی و هیجانی، برخی غیرحرفه‌ای و ناشی از ناآگاهی، برخی غیراصولی و همراه خشونت و به‌دور از شأنیت و اخلاقیت و... بوده و این سؤال و مسئله را ایجاد می‌کند که اصول رفتار حرفه‌ای کارآمد و قاعده‌مند برای نمایندگان مجلس شورای اسلامی چگونه است؟

در راستای برخورد با انحرافات نمایندگان، در سال ۱۳۸۹ طرح نظارت بر نمایندگان مجلس ارائه و در تاریخ ۱۳۹۱/۲/۳ به تایید شورای نگهبان رسید و بر طبق ماده‌ی ۱ آن، در آغاز هر دوره‌ی مجلس، هیات

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

نظارت بر رفتار نمایندگان تشکیل می‌گردد. ماده‌ی ۲، محدوده‌ی نظارتی این قانون عبارت است از:

الف) گزارش‌های واصله درباره‌ی سوءاستفاده و تخلف مالی یا اخلاقی نماینده و درآمدها و هزینه‌های غیرمتعارف وی.

ب) گزارش‌های مربوط به رفتار خلاف شئون نمایندگی

پ) گزارش‌های واصله درباره‌ی اعمال خلاف امنیت ملی کشور و سایر اعمال مجرمانه از بُعد انتظامی

ت) گزارش‌های هیأت رئیسه درباره‌ی غیبت، تأخیر و بی‌نظمی نماینده.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، این قانون برای نظارت و پیشگیری از سوءرفتار نمایندگان مجلس، کافی نبوده و نیاز است که ابعاد و مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای نمایندگی تبیین گردیده و مدلی کامل به عنوان معیار و شاخص برای نظارت بر حسن اخلاق حرفه‌ای و کارآمدی نمایندگان در انجام تکلیف آنان، طراحی گردد. برای دستیابی به مولفه‌های مورد نیاز، ضمن در دست بودن منابع ارزشمندی چون فرمایش‌های حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری، می‌باید از دانش و تجربه و دیدگاه نمایندگان ادوار مجلس شورای اسلامی و نیز کارشناسان اخلاق حرفه‌ای، سود جست. به عنوان مثال، حضرت امام (ره) شرایط کاندیدای انتخاباتی (نمایندگان) را این طور بیان می فرماید: «مردم شجاع ایران با دقت تمام به نمایندگانی رای دهند که متعبد به اسلام وفادار به مردم باشند و در خدمت به آنان احساس مسؤولیت کنند و طعم تلخ فقر را چشیده باشند و در قول و عمل مدافع اسلام پابرهنگان زمین، اسلام مستضعفین، اسلام رنج‌دیدگان تاریخ، اسلام عارفان مبارزه‌جو، اسلام پاک‌طینتان عارف و در یک کلمه، مدافع اسلام ناب محمدی - صلی الله علیه و آله - باشند و افرادی را که طرفدار اسلام سرمایه‌داری، اسلام مستکبرین، اسلام مرفهین بی‌درد، اسلام منافقین، اسلام راحت‌طلبان، اسلام فرصت‌طلبان و در یک کلمه، اسلام امریکایی هستند طرد و به مردم معرفی کنند» (صحیفه نور، ج ۲۰: ۱۹۴). بنابراین، بر طبق فرمایش حضرت امام (ع) شرایط کاندیداهای انتخاباتی (نمایندگان) عبارتند از:

۱. متعبد به اسلام و اعتقاد به جمهوری اسلامی ایران

۲. پشتیبان ولایت فقیه و متعبد به اوامر او

۳. وفادار به مردم

۴. مطلع و آگاه به مسائل روز

۵. هدف خدمت به محرومین

آن حضرت همچنین در وصیتنامه سیاسی-الهی خود، بخشی از شرایط نمایندگان مجلس شورای

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

اسلامی را چنین بازگو کرده‌اند: «ملت در هر دوره از انتخابات وکلاء دارای تعهد به اسلام و جمهوری اسلامی که غالبا متوسطین جامعه و محرومین می باشند و غیر منحرف از صراط مستقیم به سوی غرب یا شرق و بدون گرایش به مکتب‌های انحرافی و اشخاص تحصیل کرده و مطلع بر مسائل روز و سیاست‌های اسلامی به مجلس بفرستند» (وصیتنامه سیاسی الهی حضرت امام: ۱۸).

بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که صداقت، ظلم‌ستیزی، قاطعیت، اخلاص، آگاهی سیاسی، قدرت چانه‌زنی، وظیفه‌شناسی و مسئولیت در برابر اختیارات نمایندگی مولفه‌های لازم برای شایسته بودن یک نماینده‌ی مجلس بوده (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۵) و نمایندگان باید اصول رفتاری شامل صحت، شفافیت، صداقت در رفتار پارلمانی و باید و نبایدهای رفتاری نمایندگان را شناخته ورعایت کنند (عباسیان و مردانی، ۱۳۹۵). همچنین، مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای همچون صداقت، هم‌دردی و عدالت، از قابلیت پیش‌بینی با تاثیر مثبت (قموشی و دیگران، ۱۳۹۸) برخوردار می‌باشد.

فلذا، نیاز به یک حرکت جدید به منظور ارتقای سطح کیفی نمایندگان مجلس از طریق تبیین مولفه‌های کارآمدی و آموزش اخلاق حرفه‌ای احساس می‌شود. به عبارتی دیگر، با توجه به نتایج و یافته‌های پژوهش‌های صورت گرفته در رابطه با اخلاق حرفه‌ای و همچنین، تجربه‌ی زیسته‌ی نگارنده و نیز مطالعات صورت گرفته در این رابطه، به منظور توسعه و ارتقای سطح کارآمدی و رفتار حرفه‌ای شخصیت‌های سیاسی همچون نمایندگان مجلس، نیاز به طراحی مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای در راستای ارتقای کارآمدی نمایندگان مجلس شورای اسلامی احساس می‌گردد.

هرچند بحث در زمینه‌ی اخلاق حرفه‌ای نمایندگی مجلس در جهان سابقه نسبتا درازی دارد، بااین‌حال این بحث به صورت جدی در جمهوری اسلامی ایران مورد توجه قرار نگرفته و پژوهش‌های بسیار اندکی در این زمینه به انجام رسیده، از جمله مقاله‌ای به قلم عسکر جلالیان (۱۳۹۶) با عنوان «کارآمدی مجلس شورای اسلامی و راهکارهای ارتقای آن در حقوق داخلی» که در آن با بررسی موانع قوه قضاییه، راهکارهایی را برای رفع آن موانع پیشنهاد کرده است. مسیبی و همکاران (۱۳۹۹) نیز در مقاله‌ای به «شناسایی شاخص‌های ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس» پرداخته و ۸۹ شاخص را در ۴ بُعد فردی و عمومی، حاکمیتی، اجتماعی و حرفه‌ای دسته‌بندی کردند. چگینی (۱۴۰۰) نیز رساله دکترای خود در رشته‌ی مدرسی معارف اسلامی، گرایش اخلاق به موضوع «اخلاق حرفه‌ای نمایندگی مجلس در نظام مردم‌سالاری دینی» اختصاص داده و با بررسی چالش‌های اخلاقی احتمالی برای نمایندگان در حوزه‌های قانون‌گذاری، فردی و نظارت، راهکارهایی برای برون‌رفت از آنان ارائه کرده است. همچنین

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

گزارشی توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی که در سال ۱۴۰۲ منتشر گردیده و در آن، ضمن آشنایی اجمالی با نظام کنونی توانمندسازی نمایندگان مجلس، آن را آسیب‌شناسی کرده و در نهایت، راهکارهایی متناظر با آسیب‌ها، برای توانمندسازی نمایندگان مجلس ارائه شده است.

مشاهده می‌شود که در پژوهش‌های پیشین، به ارتباط میان اخلاق حرفه‌ای نمایندگان و کارآمدی آنان توجه نشده و بر همین اساس، پژوهش حاضر، به دنبال یافتن پاسخ به این پرسش‌هاست که کارآمدی نمایندگان در راستای انجام وظایف نمایندگی با توجه به اخلاق حرفه‌ای، چه ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی باید داشته باشد؟ و مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای موردنیاز جهت ارتقای کارآمدی آنان کدام است؟

۲. روش پژوهش

از آنجایی که این پژوهش به طراحی مدلی جدید در حوزه‌ی آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس در راستای ارتقای کارآمدی آنان در انجام وظایف نمایندگی منجر گردیده و هدف آن شناخت و تعیین مؤلفه‌های مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی و ارائه‌ی الگوی مناسب آن می‌باشد؛ فلذا روش تحقیق از نظر هدف، کاربردی بوده و برحسب نوع جمع آوری داده، از روش ترکیبی (روش آمیخته) از نوع اکتشافی (کیفی- کمی) است. همچنین به منظور پاسخگویی به پرسش‌های پژوهش از رویکرد ترکیبی (طرح اکتشافی) استفاده گردیده است.

بخش کیفی به روش مصاحبه کیفی(نیمه ساختاریافته) و تشکیل گروه‌های کانونی پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. بخش کیفی این مطالعه نیز در دو مرحله انجام شد. از رویکردهای کیفی تحلیل اسنادی (سندکاوی) و نظریه برخاسته از داده¬ها برای دستیابی به اهداف پژوهش استفاده شد. زیرا هدف شناخت و تعیین مؤلفه‌های مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی بر اساس داده-های استخراج شده از این دو منبع است. بدین منظور، در مرحله اول، ابتدا برای درک موضوع و شناخت کافی از منابع و دانش موجود، مبانی نظری، پیشینه ملی و بین المللی مرتبط با پژوهش حاضر مرور شد. پس از مطالعه و تحلیل ادبیات و پیشینه و استخراج مؤلفه¬ها، چارچوب اولیه مؤلفه‌های مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی شکل گرفت. سپس مصاحبه با ۳۰ تن از نمایندگان دوره‌های مختلف مجلس شورای اسلامی و ۱۵ تن از صاحب‌نظران و متخصصان در زمینه طراحی مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای (به عنوان نمونه‌ی آماری بخش کیفی که با تکنیک گلوله برفی انتخاب شدند) به منظور شناسایی و تکمیل چارچوب مدل ارتقای کارآمدی از طریق آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

مجلس شورای اسلامی، عوامل و نشانگرهای آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی انجام گرفت. بعد از تحلیل مصاحبه‌ها و کدگذاری آن، نتایج این دوبخش با هم تلفیق و در نهایت نتایج حاصل از تحلیل داده‌های موجود در قالب الگوی پیشنهادی مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی ارائه گردید.

بخش کمّی پژوهش با هدف شناسایی وضعیت موجود و آزمون و اعتبارسنجی الگوی به دست آمده در مرحله کیفی، پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته به منظور اعتبارسنجی مدل طراحی شده، در اختیار ۱۶۵ نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی (که مطابق جدول کرجسی و مورگان، به عنوان نمونه‌ی آماری از جمع ۲۸۵ نماینده به روش تصادفی ساده انتخاب شدند) قرار گرفت و به منظور تعیین روایی صوری از نظر اساتید راهنما و صاحبنظران و متخصصان در زمینه اخلاق حرفه‌ای استفاده شد. با توجه به پیشنهادهای متخصصان، اصلاحات جزئی در فرمت پرسشنامه¬ها و گویه¬ها صورت گرفت و در نهایت پرسشنامه از لحاظ روایی صوری مورد تأیید قرار گرفت. بررسی روایی محتوایی پرسشنامه هم توسط ۱۰ تن از صاحبنظران حوزه‌ی اخلاق حرفه‌ای و نمایندگان مجلس انجام و مورد تایید قرار گرفت. پایایی ابزار پژوهش نیز با استفاده از تکنیک آلفای کرونباخ بررسی و با توجه به مقدار آلفا در متغیرهای پژوهش، از آنجایی که این مقدار از سطح ۰/۷۰ بالاتر می‌باشد که مقدار مناسب برای پژوهش‌های علوم انسانی است، نشان می‌دهد که گویه‌های ابزار پژوهش (پرسشنامه) از میزان ثبات و انسجام درونی مناسب و قابل‌قبولی برخوردار می‌باشند و بنابراین به‌طورکلی پرسشنامه این پژوهش از ضریب قابلیت اعتماد مناسب و قابل‌قبولی برخورداراست.

تجزیه و تحلیل بخش کیفی پژوهش با روش دلفی انجام شده و بخش کمّی به روش تحلیل عاملی اکتشافی صورت پذیرفت.

۳. تعریف مفاهیم

کارآمدی:

کارآمدی، در زبان فارسی به تأثیر، سودمندی، اثر بخشی، کارآیی و فایده معنا شده (جعفری، ۱۳۸۷، ج ۱) و از مفاهیم مهم و جدید در عرصه‌هایی چون سیاست و ... است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۶) و عبارت است از موفقیت در تحقق اهداف با توجه به امکانات و موانع» (فتحعلی، ۱۳۸۲).

کارآمدی مفهومی فراتر از صلاحیت می‌باشد. صلاحیت، تنها به فرد اجراکننده مربوط شده و او را

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

به توانایی‌ها و قابلیت‌هایی در جهت انجام تکالیف و وظایف حرفه‌ای، تجهیز می‌کند؛ لیکن کارآمدی، با تعامل چندگانه‌ای که میان عوامل و عناصر گوناگون برقرار می‌سازد، به دنبال اثربخشی فعالیت‌ها و اقدامات در یک موقعیت می‌باشد (ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۹-۱۰).

اخلاق حرفه‌ای:

«یکی از مولفه‌های حرفه،؛ تعهد حرفه‌ای و مرام اخلاقی است؛ فلذا حرفه - بر خلاف شغل - از اخلاق جدایی‌ناپذیر است» (قراملکی، ۱۳۹۳). «اخلاق حرفه‌ای، مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه‌ها را تعیین کرده و در درجه‌ی اول، یک دانش است؛ نه دانشی صرفاً نظری بلکه یک دانش کاربردی و ابزاری» (همان). به عبارتی دیگر، «اخلاق حرفه‌ای به مسایل و پرسش‌های اخلاقی و نیز اصول و ارزش‌های اخلاقی بک نظام حرفه‌ای می‌پردازد و ناظر بر افعال ارادی متخصصان و کارشناسان در حیطه‌ی فعالیت‌های حفه‌ای خودشان است» (نوابی‌نژاد، ۱۳۹۰). درواقع، اخلاق حرفه‌ای یکی از مسائل اساسی همه جوامع بشری بوده و دربرگیرنده مجموعه‌ای از استانداردها و قواعد است که می‌تواند، بر نحوه رفتار تمام اعضای یک حرفه از جمله نمایندگان مجلس اعمال شود. «اخلاق حرفه‌ای یکی از ویژگی‌های سرمایه‌ی انسانی و معنوی هر جامعه یا نوعی تعهد اخلاقی و وجدان کاری نسبت به هر وظیفه و مسئولیت حرفه‌ای است. اخلاق حرفه‌ای از عناصر شایستگی و توانمندی است؛ زیرا اولا سرمایه‌ای قابل یادگیری است، ثانیا ارتقای مستمر آن امکانپذیر می‌باشد و ثالثا در راستای تعالی هر نماینده قابل استفاده است» (صبحی قراملکی، ۱۳۹۸). فلذا، اخلاق حرفه‌ای نمایندگی، سبک چگونه عمل کردن و چگونه رفتار کردن در حوزه نمایندگی را تعیین می‌کند.

یکی از کهن‌ترین نمونه‌های اخلاق حرفه‌ای در جهان، سوگندنامه‌ی بقراط است که هنوز در قالب سوگند پزشکی، از آن استفاده می‌شود.

اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی:

میان اخلاق به معنای عام با اخلاق حرفه‌ای نمایندگی شورای اسلامی، تفاوت‌هایی وجود دارد از جمله آن که اخلاق در معنای نخست، مجموعه‌ای از بایدها و نبایدهای عام می‌باشد لیکن در معنای دوم، تاکید آن بر باید و نبایدهای ویژه‌ی نمایندگان مجلس شورای اسلامی در رسیدن به رفتار حرفه‌ای مطابق با ارزش‌های اخلاقی نمایندگی مجلس، می‌باشد (مرادی، ۱۳۹۸: ۲۶۶).

اخلاق حرفه‌ای نمایندگی مجلس به بررسی بایسته‌های اخلاقی نمایندگان مجلس و چالش‌های اخلاقی پیشروی آنها می‌پردازد و از شاخه‌های اخلاق کاربردی محسوب می‌شود. اخلاق حرفه‌ای

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

نمایندگی مجلس در نظام مردم‌سالاری دینی به دنبال آن است که با استفاده از منابع دینی و غیردینی بایسته‌های اخلاقی نمایندگان در یک نظام دینی ترسیم شود و چالش‌های پیشروی آنها نیز با استفاده از دلائل عقلی و نقلی برطرف گردد (چگینی، ۱۴۰۲: ۱۷).

منظور از رفتار حرفه‌ای پارلمانی مجموعه اصول رفتاری است که بر صحت، شفافیت و صداقت در رفتار پارلمانی و بایدونبایدهای رفتاری که نمایندگان باید به حوزه‌ی فعالیت خود برای ارج نهادن به شأن و حرمت نمای ندگی رعایت کنند و علیرغم اینکه این اصول از محتوی قانونی برخوردارند از الزامات قانونی و ضمانت اجرایی نیز بهره‌مندند (عباسیان، و مردانی، ۱۳۹۵).

به طورکلی، اخلاق حرفه‌ای پارلمانی، مجموعه قواعدی است که باید نمایندگان، داوطلبانه و بر اساس ندای وجدان و فطرت خویش در انجام وظایف نمایندگی رعایت کنند؛ بدون آنکه الزام خارجی داشته باشند. به بیان دیگر، اخلاق حرفه‌ای مؤید این است که نماینده مجلس به عنوان شخص حقیقی مسئولیت اخلاقی دارد و این مسئولیت‌ها بر خواسته از حرفه‌ی نمایندگی می‌باشد که عهده‌دار آن شده است. اخلاق حرفه‌ای به بررسی آن دسته از چالش‌ها و معضلات اخلاقی می‌پردازد که نمایندگان پیوسته آنها را تجربه می‌کنند و در موقعیت آنها قرار می‌گیرند.

مجلس شورای اسلامی:

برابر با اصل ۶۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مجلس شورای اسلامی متشکل از نمایندگان ملت است که به طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند و بر اساس اصل ۶۵ قانون اساسی، این مجلس با حضور دوسوم مجموع نمایندگانش، رسمیت پیدا می‌کند. برابر با اصل ۷۲ قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی می‌تواند در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی، قانون وضع کند؛ البته بنا بر اصل ۵۵ قانون اساسی، این قوانین نباید با اصول و احکام مذهب رسمی کشور یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد.

نماینده‌ی مجلس:

مفهوم نمایندگی دارای دو عنصر اصلی است: ۱. گزینش توسط مردم، ۲. پاسخگویی در برابر مردم (کین، ۲۰۰۰؛ به نقل از رهنورد و مهدوی‌راد، ۱۳۹۳: ۱۱۹).

نمایندگان مجلس شورای اسلامی مطابق اصل ۷۶ قانون اساسی در مقام ایفای وظا یف نمایندگی در اظهارنظر خود کاملا آزادند و نمیتوان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرایی که در مقام ایفای وظایف خود داده‌اند، تعقیب یا توقیف کرد و یا از حقوق اجتماعی محروم کرد (آیین‌نامه‌ی

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

داخلی مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵: ۵۰). همچنین برابر اصل ۸۴ قانون اساسی، هر نماینده، در برابر تمام ملت مسوول است و حق دارد در همه مسایل داخلی و خارجی کشور اظهارنظر کند.

مدل:

مدل، رابطه‌ی میان طرح نظری (تئوری) و کار گردآوری و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها بوده و عبارت است از نمونه و طرح ساده‌ای از یک فرآیند یا نظام مورد مراجعه که احتمالا برخی نکته‌های مشترک و قابل توجه فرایند یا نظام مورد مراجعه را در برگیرد (آقازاده، ۱۳۹۵: ۱۰۹). در واقع، یک مدل، نمایشی از واقعیت(ها) است و هنگامی به کار می‌رود که اصل آن واقعیت قابل مشاهده نباشد (همان: ۷۳).

٤. چارچوب نظری و مدل مفهومی

سازمان‌های مختلف به دنبال تربیت انسان‌هایی هستند که بتوانند در جامعه جهانی به دور از تعصب و کوته نگری ها زندگی کنند، معتقد به اخلاقیات و ارزش‌های متعالی باشند و به حقوق و آزادی دیگران احترام بگذارند. یکی از مهمترین متغیرها در موفقیت هر سازمان رعایت اخلاق است. اخلاق حرفه‌ای مجموعه‌ای از اصول و استانداردهای سلوک بشری است که رفتار افراد و گروه ها را تعیین می‌کند. در حقیقیت، اخلاق حرفه‌ای، فرایند تفکر عقلانی است که هدف آن تعیین ارزش‌های سازمان است. بر اساس مدل سه جزئی تعهد آلن و مایر، سه ذهنیت وجود دارد که هر کدام از آنها مشخصه‌ی تعهد کارکنان به سازمان است: تعهد عاطفی، تعهد مستمر و تعهد هنجاری.

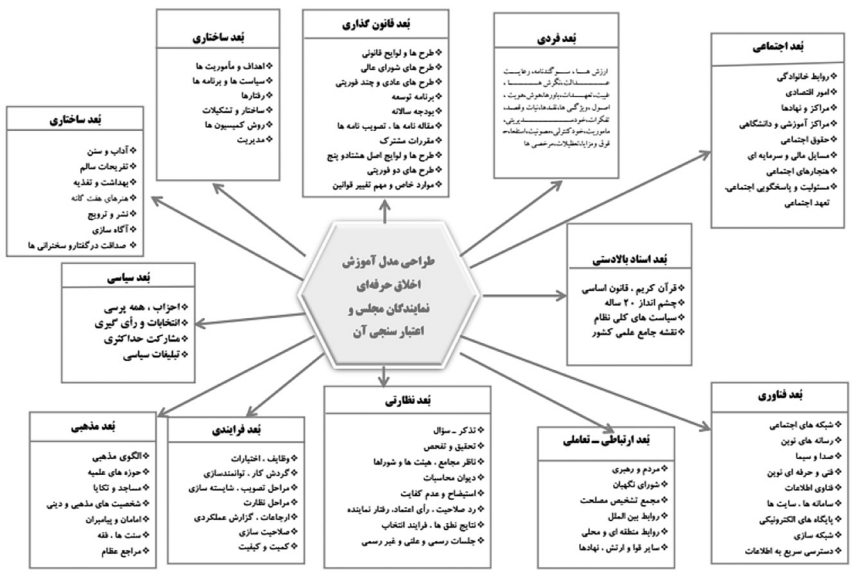
تعهد عاطفی به درک کارکنان از دلبستگی عاطفی به سازمان یا شناخته شده با آن، تعهد متناوب به اداره کارکنان از هزینه ترک سازمان و رفتن به جای دیگر و تعهد هنجاری به اداره کارکنان از وظایف طبیعی آنها اشاره دارد (نیازآذری و همکاران، ۱۳۹۳).

اشاعه‌ی رفتارهای اخلاقی و نهادینه کردن آن در سازمان ها به ویژه مجلس شورای اسلامی مستلزم شناسایی و لحاظ نمودن کلیه عوامل و شاخصه‌های رفتار حرفه‌ای است. عواملی که عدم توجه به هر یک از آنها می تواند طراحی مدل پیاده سازی اخلاق حرفه‌ای را تحت تأثیر قرار داده و کارآیی و اثر بخشی آن را زیر سؤال ببرد. از این رو، مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان باید به گونه‌ای طراحی و ارائه شود که نمایندگان در هنگام ایفای وظایف خود به‌ویژه «قانون‌گذاری و نظارت»، از آن بهره‌برداری کنند؛ لذا، در طراحی مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان، باید سعی شود، زمینه‌هایی از جمله: افزایش مهارت ها و توان نمایندگی، ممیزی اخلاقی در تصمیم‌سازی، تحلیل مسائل و کاربرد آن در امور نمایندگی، تبیین

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

معضلات اخلاقی، حل تعارضات اخلاقی، تزکیه، تهذیب نفسانی، تعالی شخصیت و ارائه اسوه‌های اخلاقی نمایندگان مورد توجه قرارگیرد (حبیبان و یاری، ۱۳۹۳).

در حقیقت می باید مدلی طراحی شود تا با اجرای آن بتوان مجلس توانمندتری ایجاد کرد و با ارتقای جایگاه سیاسی مجلس، این نهاد حساس، بیش از پیش، سبب کمک به توسعه‌ی پایدار کشور گردد. فلذا با توجه به مبانی نظری و پیشینه تجربی موضوع، مدل مفهومی پژوهش به شکل زیر طرح می‌گردد:

تصویر ۱: مدل مفهومی پژوهش

۵. بحث

۵-۱. تحلیل اولیه

پژوهشگر در این تحقیق ابتدا با مرور مفاهیم مرتبط با اخلاق و ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای و سطوح مرتبط با اخلاق حرفه‌ای، همچنین بررسی تئوری‌های مرتبط با اخلاق در سازمان و منشور اخلاقی مجلس شورای اسلامی، و نیز تحقیقات صورت گرفته در این حوزه، هدف خود را بر مبنای طراحی مدلی برای آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان و اعتبار بخشی آن را هدف اصلی خود قرار داده است که نیازمند شناسایی ابعاد، مؤلفه ها، شاخص ها و مقیاس‌های مرتبط با وظایف و مسئولیت‌های نمایندگان مجلس خواهد بود. دراین مدل، ویژگی‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تعلق به اجتماع علمی، مسئولیت علمی، رعایت انصاف و عدالت، پایبندی به ارزش ها و هنجارها نیز مدنظر محقق خواهد بود. همچنین، این ابعاد

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی ـ پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

و مؤلفه ها می تواند، در بعد فردی دارای شاخص‌هایی همچون: عزت نفس، انگیزه، نگرش، ایمان، باورها و ارزش‌های نمایندگان بوده و در بعد سازمانی در برگیرنده ی متغیرهایی همچون: ساختار سازمانی، فرهنگ سازمانی، خصوصیت شغلی، اختیارات و نظام پاداش نمایندگانق باشد. در بعد محیطی شامل: محیط‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فناوری و غیره باشد. البته ابعاد دیگری از جمله بعد فناوری و علمی، بعد حقوقی و قانونی، بعد فرایندی و عملکردی، بعد مذهبی و فرهنگی، بعد نظارتی، بعد اسناد بالادستی، بعد ارتباطی و تعاملی، بعد اجتماعی و ... نیز در پژوهش حاضر شناسایی و در طراحی مدل آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مورد استفاده قرار گرفته است.

۵-۲. تحلیل ثانویه

پس از تحلیل اولیه که در آن، ابعاد اصلی و شاخص‌های اولیه‌ی اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مشخص گردید، در مرحله‌ی دوم از تحلیل (تحلیل ثانویه یا محوری) به مقوله‌بندی کدها بر اساس پاسخ‌های دریافت شده از مصاحبه‌شوندگان، پرداخته شد که حاصل آن در جدول زیر ارائه می‌گردد:

جدول ۱: مولفه‌های اصلی و فرعی اخلاق حرفه‌ای نمایندگان

کد اولیه	کد ثانویه
الزام گرایی شخصی	بعد فردی
امانت داری	
انصاف	
اولویت دادن به منافع ملی و اسلامی	
باور، نگرش ها و عمل به ارزش ها	
بی تفاوت نبودن	
پرهیز از ریاکاری	
تحصیلات مناسب	
خودکنترلی	
خودمدیریتی	
دارای اصالت خانوادگی	
داشتن نگرش مثبت	
روابط عمومی بالا	
ساده زیستی	
شجاعت	
صداقت	
صداقت در گفتار و سخنرانی	
قاطع بودن	
مسئولیت پذیر و متعهد بودن	
مومن	
واقع بینی	
وطن دوستی	
وفاداری	

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

احترام به ارزش‌های اجتماعی و قانون و اجرای آن در جامعه	بعد اجتماعی
ارتباط با نهادهای اجتماعی	
ارتباط نزدیک با مردم	
ارجحیت دادن منافع ملی بر محلی	
آشنایی با امور اقتصادی	
حضور در مراکز علمی جهت کسب علم و تجربه	
داشتن حسن شهرت اجتماعی	
داشتن دانش و اطلاعات	
دوری از هر شبه و شائبه اقتصادی و رانت	
رواج شایسته سالاری در جامعه	
عدم دخالت نابجا در کار اجرایی	
قانونمند و هدف مند کردن روابط خانوادگی	
ارجحیت دادن منافع ملی بر منافع خانوادگی	
مسئولیت پذیری، تعهد و پاسخگویی اجتماعی	
ارتقا دانش و توان و مهارت قانون گذاری	بعد قانون گذاری
ارجحیت دادن منافع عمومی بر منافع شخصی	
آشنایی با آیین نامه داخلی مجلس	
آشنایی با مشکلات مردم و خلأهای قانونی	
توجه به خرد و تجربه در قانون گذاری	
در نظر گرفتن نیازهای جامعه در قانون گذاری	
طرح ها و لوایح قانونی	
قانون مندی و قانون مداری	
مسلط بودن بر قوانین و امر قانون گذاری	
مشورت گرفتن از اشخاص و نهادهای پژوهشی	
اهداف و مأموریت ها	بعد ساختاری
آشنایی با روش و اهداف جلسات	
بهداشت و تغذیه و تفریحات سالم	
تصمیم گیری اخلاقی	
داشتن دیدگاه سیستمی و پرهیز از بخش نگری	
رعایت قانون و مقررات	
نظارت بر اجرای قانون	
روش کمیسیون ها	
شفافیت در آرا	
عدم دخالت در امور اجرایی و عزل و نصب ها	
انتخابات آزاد و منصفانه	بعد سیاسی
آشنا و مسلط بودن بر مسائل و مشکلات کشور	
آگاه به ساست خارجی و روابط بین الملل	
پرهیز از سیاسی کاری	
تبلیغات سیاسی	
داشتن رفتار سیاسی مناسب	
داشتن مهارت آینده نگری سیاسی	
رأی مستقل داشتن	
فعالیت حزبی	
همه پرسی	

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

ارتباط با حوزه‌های علمیه و مراجع	بعد مذهبی
الگوی مذهبی	
آشنا با مسائل دینی و مذهبی	
پرهیز از تعصب‌های مذهبی	
توجه به معنویت	
خدا ترسی	
داشتن آگاهی مذهبی	
سنت ها و مسائل فقهی	
مشورت با علمای دینی	
مقید به اصول دینی و مذهبی	
ارجحیت منافع ملی بر منافع فردی و گروهی	بعد نظارتی
استیضاح و عدم کفایت	
تحقیق و تفحص	
جلسات رسمی و علنی و غیررسمی	
دیوان محاسبات	
شجاع بودن در مطالبه گری	
نظارت بر حسن اجرای قانون	
ارتباط با رهبری	بعد ارتباطی
ارتباط با شورای نگهبان	
ارتباط با مردم	
ارتباط با مسئولان دولتی	
روابط بین الملل	
روابط منطقه‌ای و محلی	
عدم دخالت نابجا در نهادها	
مجمع تشخیص مصلحت نظام	
ارتباط با رسانه‌ها و صدا و سیما	
آموزش فناوری به نمایندگان	بعد فناوری
داشتن سامانه و سایت	
شناخت و آگاهی نسبت به فناوری‌های نوین	
تسلط به شبکه‌های اجتماعی	
حضور فعال در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی بر خط	
آشنایی با فناوری اطلاعات و ارتباطات	
آشنایی و تسلط بر اسناد بالادستی	بعد اسناد معتبر
توجه به برنامه راهبردی ۵ ساله	
سند ۱۴۰۴	
سیاست‌های کلی نظام	
قانون اساسی	
قرآن کریم	
نپرداختن به مسائلی که سند معتبر ندارند	
نقشه جامع علمی کشور	
نهج البلاغه و متون دیگر مذهبی	

همان‌گونه که از جدول بالا دریافت می‌شود، ۱۰ مولفه‌ی اصلی به عنوان ابعاد اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی شناسایی شد که عبارتند از: ۱- بعد فردی ۲- بعد اجتماعی ۳- بعد

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

قانون گذاری ۴- بعد ساختاری ۵- بعد سیاسی ۶- بعد مذهبی ۷- بعد نظارتی ۸- بعد ارتباطی ۹- بعد فناوری ۱۰- بعد اسناد معتبر. هر یک از این مولفه‌های اصلی، دارای چندین مولفه ی فرعی می‌باشد که در این بخش از پژوهش، معرفی می‌گردند.

الف) بعد فردی:

این بعد دارای ۲۳ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. الزام گرایی شخصی، ۲. امانت‌داری، ۳. انصاف، ۴. اولویت دادن به منافع ملی و اسلامی، ۵. باور، نگرش ها و عمل به ارزش ها، ۶. بی تفاوت نبودن، ۷. پرهیز از ریاکاری، ۸. تحصیلات مناسب، ۹. خودکنترلی، ۱۰. خودمدیریتی، ۱۱. اصالت خانوادگی، ۱۲. داشتن نگرش مثبت، ۱۳. روابط عمومی بالا، ۱۴. ساده زیستی، ۱۵. شجاعت، ۱۶. صداقت، ۱۷. عمل به گفتار، ۱۸. قاطعیت، ۱۹. مسئولیت‌پذیر و متعهد بودن، ۲۰. مومن و متدین، ۲۱. واقع‌بینی، ۲۲. وطن‌دوستی، ۲۳. وفاداری.

ب) بعد اجتماعی:

این بعد دارای ۱۴ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. احترام به ارزش‌های اجتماعی و قانون و اجرای آن در جامعه، ۲. ارتباط با نهادهای اجتماعی، ۳. ارتباط نزدیک با مردم، ۴. ارجحیت دادن منافع ملی بر محلی، ۵. آشنایی با امور اقتصادی، ۶. حضور در مراکز علمی جهت کسب علم و تجربه، ۷. داشتن حسن شهرت اجتماعی، ۸. داشتن دانش و اطلاعات، ۹. دوری از هر شبهه و شائبه اقتصادی و رانت، ۱۰. رواج شایسته سالاری در جامعه، ۱۱. عدم دخالت نابجا در کار اجرایی، ۱۲. قانونمند و هدفمند کردن روابط خانوادگی ۱۳. ارجحیت دادن منافع ملی بر منافع خانواده، ۱۴. مسئولیت پذیری، تعهد و پاسخگویی اجتماعی.

پ) بعد قانون‌گذاری و حقوقی:

این بعد دارای ۱۰ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. ارتقای دانش و توان و مهارت قانون‌گذاری، ۲. ارجحیت دادن منافع عمومی بر منافع شخصی، ۳. آشنایی با آیین‌نامه داخلی مجلس، ۴. آشنایی با مشکلات کشور و خلاءهای قانونی، ۵. توجه به خرد و تجربه در قانون‌گذاری، ۶. در نظر گرفتن نیازهای جامعه در قانون‌گذاری، ۷. مشارکت در طرح ها و لوایح قانونی، ۸. قانون‌مندی و قانون‌مداری، ۹. مسلط بودن بر قوانین و امر قانون گذاری، ۱۰. مشورت گرفتن از اشخاص و نهادهای پژوهشی.

ت) بعد ساختاری:

این بعد دارای ۱۰ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. اهداف و مأموریت ها، ۲. آشنایی با روش

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

و اهداف جلسات، ۳. بهداشت و تغذیه و تفریحات سالم، ۴. تصمیم‌گیری اخلاقی، ۵. داشتن دیدگاه سیستمی و پرهیز از بخش‌نگری، ۶. رعایت قانون و مقررات، ۷. نظارت بر اجرای قانون، ۸. روش کمیسیون ها، ۹. شفافیت در آرا، ۱۰. عدم دخالت در امور اجرایی و عزل و نصب ها.

ث) بعد سیاسی:

این بعد دارای ۱۰ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. انتخابات آزاد، ۲. آشنا و مسلط بودن بر مسائل و مشکلات کشور، ۳. آگاه به سیاست خارجی و روابط بین‌الملل، ۴. پرهیز از سیاسی‌کاری، ۵. تبلیغات سیاسی، ۶. داشتن رفتار سیاسی مناسب، ۷. داشتن مهارت آینده‌نگری سیاسی، ۸. داشتن استقلال رأی، ۹. فعالیت حزبی، ۱۰. همه‌پرسی.

امام خمینی (ره) در خصوص انتخابات آزاد می‌فرماید: «مردم در انتخابات آزادند و احتیاج به قیم ندارند و هیچ فرد یا گروه و دسته‌ای حق تحمیل فرد یا افرادی را به مردم ندارند» (صحیفه نور، ج ۲۰ ک ۱۹۴).

ج) بعد مذهبی:

این بعد دارای ۱۰ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. ارتباط با حوزه‌های علمیه و مراجع، ۲. الگوی مذهبی، ۳. آشنا با مسائل دینی و مذهبی، ۴. پرهیز از تعصب‌های مذهبی، ۵. توجه به معنویت، ۶. خداترسی، ۷. داشتن آگاهی مذهبی، ۸. سنت ها و مسائل فقهی، ۹. مشورت با علمای دینی، ۱۰. تقیّد به اصول دینی و مذهبی.

چ) بعد نظارتی:

این بعد دارای ۷ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. ارجحیت منافع ملی بر منافع فردی و گروهی، ۲. استیضاح و رأی عدم کفایت، ۳. تحقیق و تفحص، ۴. حضور فعال در جلسات رسمی و غیررسمی، ۵. دیوان محاسبات، ۶. شجاع بودن در مطالبه گری، ۷. نظارت بر حسن اجرای قانون.

حضرت امام خمینی (ره) در خصوص اهمیت نظارت مجلس شورای اسلامی می‌فرمایند: «و از نمایندگان مجلس شورای اسلامی در این عصر و عصرهای آینده می خواهم که اگر خدای نخواسته عناصر منحرفی با دسیسه و بازی سیاسی وکالت خود را به مردم تحمیل نمودند، مجلس اعتبارنامه آنان را رد کنند و نگذارند حتی یک عنصر خرابکار وابسته به مجلس راه یابد ... و از همه نمایندگان خواستارم که با کمال حسن نیت و برادری با هم مجلسان خود رفتار و همه کوشا باشند که قوانین، خدای نخواسته از اسلام منحرف نباشد و همه به اسلام و احکام آسمانی آن وفادار باشید تا به سعادت دنیا و آخرت نائل آیید» (وصیتنامه سیاسی الهی حضرت امام: ۱۸).

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

ح) بعد ارتباطی:

این بعد دارای ۹ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. ارتباط با رهبری، ۲. ارتباط با شورای نگهبان، ۳. ارتباط با مردم، ۴. ارتباط با مسئولان دولتی، ۵. روابط بین‌الملل، ۶. روابط منطقه‌ای و محلی، ۷. عدم دخالت نابجا در نهادها، ۸. ارتباط با مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۹. ارتباط با رسانه‌ها و صدا و سیما.

خ) بعد فناوری:

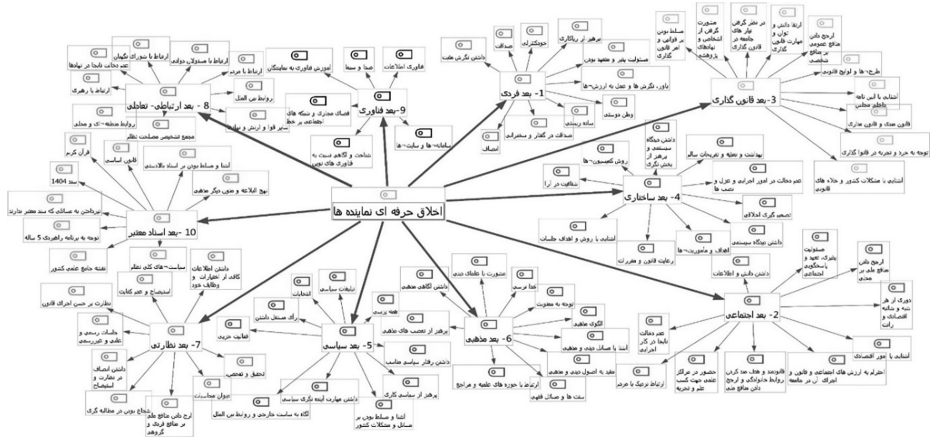
این بعد دارای ۶ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. آموزش فناوری به نمایندگان، ۲. داشتن سامانه و سایت، ۳. شناخت و آگاهی نسبت به فناوری‌های نوین، ۴. تسلط به شبکه‌های اجتماعی، ۵. حضور فعال در فضای مجازی، ۶. آشنایی با فناوری اطلاعات و ارتباطات.

د) بعد اسناد معتبر:

این بعد دارای ۹ مؤلفه‌ی فرعی بدین ترتیب می‌باشد: ۱. آشنایی و تسلط بر اسناد بالادستی، ۲. توجه به برنامه راهبردی ۵ ساله، ۳. آگاهی از سند ۱۴۰۴، ۴. سیاست‌های کلی نظام، ۵. قانون اساسی، ۶. قرآن کریم، ۷. نپرداختن به مسائلی که سند معتبر ندارند، ۸. نقشه جامع علمی کشور، ۹. نهج البلاغه و متون دیگر مذهبی.

۵-۳. تحلیل نهایی (گزینشی)

پس از استخراج کد ثانویه ، کدی با عنوان اخلاق حرفه‌ای نماینده‌ها به عنوان کد گزینشی انتخاب گردید و مدل نهایی رسم گردید در شکل زیر اجزای این مدل ارائه می‌گردد.

شکل ۲: مدل نهایی تحقیق

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

٦. نتیجه‌گیری

مجلس شورای اسلامی به عنوان تاثیرگذارترین نهاد قانون‌گذاری و نظارتی کشور، از اهمیت و حساسیت بسیار بالایی برخوردار می‌باشد و از آنجایی که تک‌تک اعضای آن، به عنوان نمایندگان مردم مناطق مختلف کشور و با آرای مستقیم آنها انتخاب شده‌اند، به نوعی نماینده‌ی اقوام و قومیت‌ها و جریان‌های مختلف کشور نیز هستند و توجه بسیار زیادی بر جنبه‌های مختلف شخصیتی و حرفه‌ای آنان، چه از سوی مردم و چه از سوی رسانه‌ها و نهادها و حتی دشمنان انقلاب، صورت می‌گیرد ولذا، آموزش اخلاق حرفه‌ای به منظور ارتقای کارامدی آنها و نیز پیشگیری و مقابله با هرگونه فساد و انحراف احتمالی، از اهمیت و ضرورت بسیار بالایی برخوردار می‌باشد. فلذا در این پژوهش، مدلی به منظور آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان مجلس شورای اسلامی، به منظور ارتقای کارآمدی آنان، با اتکا به دیدگاه‌ها و نظرات کارشناسی تعدادی از خبرگان و نیز شماری از نمایندگان ادوار مختلف مجلس، تهیه گردید.

در این مدل که شماتیک آن در شکل شماره ۲ ارائه گردید، آموزش اخلاق حرفه‌ای نمایندگان در قالب ۱۰ بعد و ۱۰۸ مولفه، طراحی گردیده است که عبارتند از: ۱- بعد فردی (۲۳ مولفه)، ۲- بعد اجتماعی (۱۴ مولفه)، ۳- بعد قانون‌گذاری و حقوقی (۱۰ مولفه)، ۴- بعد ساختاری (۱۰ مولفه)، ۵- بعد سیاسی (۱۰ مولفه)، ۶- بعد مذهبی (۱۰ مولفه)، ۷- بعد نظارتی (۷ مولفه)، ۸- بعد ارتباطی (۹ مولفه)، ۹- بعد فناوری (۶ مولفه) و ۱۰- بعد اسناد معتبر (۹ مولفه).

با توجه به یافته‌های پژوهش و نظریات کارشناسان، امید می‌رود که با آموزش مولفه‌های یادشده به نمایندگان مجلس، از رخ دادن بسیاری از انحرافات، فسادها و سستی در انجام وظایف نمایندگی، پیشگیری شده و کارایی و کارآمدی آنان ارتقایی محسوس پیدا کند.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

کتاب‌نامه

قرآن کریم

نهج‌البلاغه

آقازاده، احمد (۱۳۹۵). راهنمای روش‌های نوین تدریس، تهران: نشر آییژ.

آیین‌نامه‌ی داخلی مجلس شورای اسلامی

ابراهیمی، زینب؛ مهرمحمدی، محمود؛ صادقی، علیرضا و نوروزی، امید (۱۴۰۰). طراحی الگوی کارآمدی فرهنگی معلمان دوره‌ی ابتدایی مبتنی بر پداگوژی برخوردار از ربط فرهنگی، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال ۳۷، شماره ۳، صص ۲۸-۷.

ابوطالبی، مهدی (۱۳۸۶). مفهوم کارآمدی سیاسی در اندیشه‌ی متفکران اسلامی، نشریه زمانه، شماره ۵۹.

اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۸۶). کارآمدی در آموزه‌های نهج‌البلاغه، مطالعات اسلامی، دوره ۳۹، شماره ۲، صص ۹-۳۸.

اسماعیلی، محمودرضا، سپهوند، رضا، وحدتی، حجت، و عارف‌نژاد، محسن. (۱۳۹۵). شناسایی شایستگی های نمایندگان مجلس شورای اسلامی با استفاده از روش دلفی فازی، چشم انداز مدیریت دولتی، شماره ۲۶، صص ۱۰۵-۱۲۶.

بخشایش اردستانی، صبا؛ دانایی، ابوالفضل و فائزی رازی، فرشاد (۱۳۹۹). ارائه مدل بازاریابی ویروسی در انتخابات مجلس شورای اسلامی، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، سال ۱۰، شماره ۳، صص ۱-۴۰.

جعفری، محمدرضا (۱۳۸۷). فرهنگ نشر نو، تهران: انتشارات تنویر.

چگینی، محمد مهدی (۱۴۰۰). اخلاق حرفه‌ای نمایندگی مجلس در نظام مردم‌سالاری دینی، رساله دکترا، رشته مدرسی معارف اسلامی، گرایش اخلاق، دانشگاه باقرالعلوم (ع).

---------- (۱۴۰۲). اخلاق حرفه‌ای نمایندگی مجلس، تهران: انتشارات دانشگاه باقرالعلوم (ع).

حبیبان، سجاد و یاری، حمید (۱۳۹۳). نقش اخلاق حرفه‌ای، اخلاق کاری و عملکرد سازمانی: جستجوی مدلی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، دومین همایش ملی مدیریت کسب و کار، دانشگاه همدان.

خمینی، امام روح‌الله (۱۳۹۴). وصیتنامه سیاسی-الهی.

خمینی، امام روح‌الله (۱۳۹۵). صحیفه نور، دوره‌ی ۲۲ جلدی، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

داوری، حمیدرضا؛ بخشایش اردستانی، احمد و عربیان، اصغر (۱۳۹۸). بررسی نقش‌های تقنینی و نظارتی مجلس شورای اسلامی ونقش آن در الگوی حکمرانی خوب، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، سال ۹، شماره ۳، صص ۲۰۷-۲۳۴.

رضایی، سید محمد و جوکار، محمد صادق (۱۳۸۸). بازشناسی هویت ملی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نشریه مطالعات ملی، دوره ۱۰، شماره ۴، صص ۵۳-۸۸.

رهنورد، فرج الله و مهدوی‌راد، نعمت الله (۱۳۹۳). مدیریت انتخابات، تهران: انتشارات اطلاعات.

عباسیان، حسین و مردانی، سید علی (۱۳۹۵). وظایف انضباطی نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نشریه مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، دوره ۲، شمار ه۱، صص ۱۳۰-۱۴۲.

فتحعلی، محمود (۱۳۸۲). مباحثی در باب کارآمدی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی.
قراملکی، احد فرامرز (۱۳۹۳). اخلاق حرفه‌ای، تهران: نشر مجنون.
صبحی قراملکی، ناصر (۱۳۹۸). اخلاق حرفه‌ای، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
مرادی، امیر (۱۳۹۸). اخلاق حرفه‌ای قانون‌گذاری کیفری با تاکید بر نظام حقوقی ایران، فصلنامه دانشنامه‌های حقوقی، شماره ۲، صص ۲۶۵-۲۹۶.
مسیبی، سید محمدعلی؛ خان‌محمدی، هادی و حسنونو، مهدی (۱۳۹۹). شاخص‌های ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال ۲۳، شماره ۸۹، صص ۸۳-۱۲۶.
نیازآذری، کیومرث؛ عنایتی، ترانه؛ بهنام‌فر کهرودی، زهرا (۱۳۹۳). رابطه‌ی اخلاق حرفه‌ای و تعهد سازمانی، مرکز تحقیقات مراقباهای پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایران، دوره ۲۷، شماره ۸۷.
https://www.unchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/IRindex.aspx

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید: DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۳۰۲۰۲
مشهدی عباسی، حمیدرضا؛ بخشایش اردستانی، احمد؛ ابوالفضلی کریزی، حسین (۱۴۰۲)، «طراحی مدل ارتقای کارآمدی نمایندگان مجلس شورای اسلامی» فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۳، ش۲، تابستان ۱۴۰۲، صص ۴۸-۲۷.

[Downloaded from priw.ir on 2026-11-17]